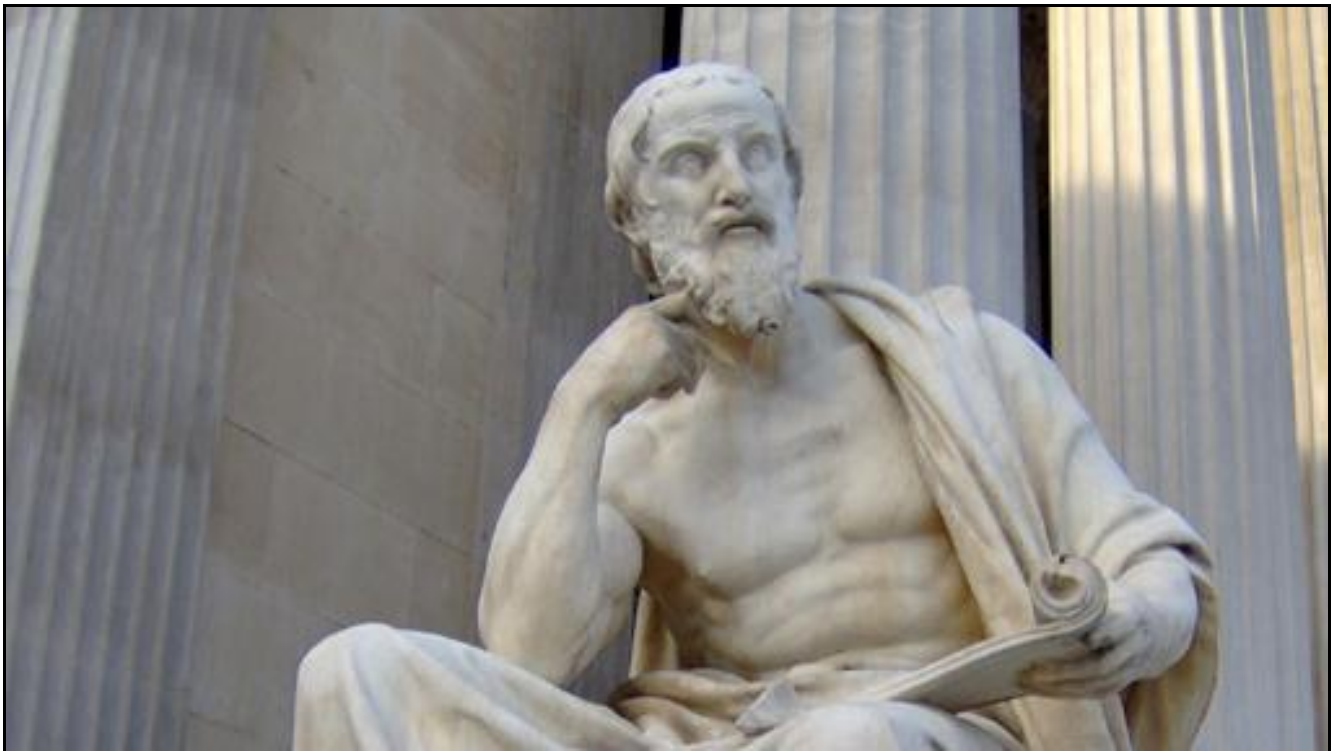

Τάσος Ανθουλιάς

ΗΡΟΔΟΤΟΣ

Ο Ηρόδοτος (484 – 425 π.Χ.) ήταν αρχαίος Έλληνας ιστορικός, περιηγητής, και γεωγράφος του 5ου αιώνα π.Χ. Θεωρείται ο θεμελιωτής της επιστήμης της ιστορίας. Είναι γνωστός για τη συγγραφή του έργου «Ιστορία». Πρόκειται για ένα αρχείο της ιστορίας σχετικά με τους πολέμους μεταξύ Ελλήνων και Περσών, συμπεριλαμβανομένων πλούσιων γεωγραφικών και εθνογραφικών πληροφοριών. Ο Ηρόδοτος χαρακτηρίστηκε για πρώτη φορά από τον Κικέρωνα ως Πατέρας της Ιστορίας. Στο έργο του φαίνεται επίσης να ασχολήθηκε με τη γεωλογία, τη βοτανική, τη χημεία και την ιατρική.

ΧΕΛΙΔΟΝΙ 2023

Ο Ηρόδοτος γεννήθηκε στην Αλικαρνασσό. Προερχόταν από εύπορη και φιλομαθή οικογένεια και ανατράφηκε σ' ένα περιβάλλον σεβασμού του Ομήρου και παλαιών θρύλων.

Όταν στην πατρίδα του την Αλικαρνασσό ήταν τύραννος ο Λύγδαμης Β', ο Ηρόδοτος σε νεαρή ηλικία τότε, ασχολούμενος με τα πολιτικά, πήρε μέρος στην αποτυχημένη συνωμοσία για την ανατροπή του, με αποτέλεσμα να εξοριστεί το 468 π.Χ. μαζί με την οικογένειά του στη Σάμο.

Επέστρεψε στην Αλικαρνασσό μετά την ανατροπή του Λύγδαμη το 455 π.Χ., αλλά μετά από λίγο υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει και αυτός την πατρίδα του. Από τότε άρχισε ως περιηγητής και εξερευνητής να επισκέπτεται, προκειμένου να μελετήσει, διάφορα μέρη του τότε γνωστού κόσμου.

Πήγε στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας και τον Πόντο μέχρι την Κριμαία, την Κύπρο και περιοχές της Συρίας, τη Βαβυλωνία, την Αίγυπτο, την οποία και ονόμασε «δώρο του Νείλου», την Κυρήνη (σημερινή Λιβύη) και βέβαια όλη την Ελλάδα.

Έμεινε αρκετά χρόνια στην Αθήνα, όπου συνδέθηκε φιλικά με τους μεγάλους άνδρες της εποχής εκείνης, τον Περικλή και τον Σοφοκλή και έγραψε τα περισσότερα έργα του.

Μαζί με τον Πρωταγόρα ίδρυσαν το 443 π.Χ. την αποικία των Θουρίων στην κάτω Ιταλία. Στην αποικία αυτή, που ιδρύθηκε κοντά στην κατεστραμμένη Σύβαρι, ο Ηρόδοτος πέρασε τα περισσότερα χρόνια της υπόλοιπης ζωής του. Για τα τελευταία χρόνια της ζωής του υπάρχουν ελάχιστες πληροφορίες. Γενικά δεν υπάρχουν πολλά καταγεγραμμένα στοιχεία της ζωής του Ηρόδοτου. Οι ερευνητές έχουν αντλήσει τα περισσότερα στοιχεία από προσωπικές του μαρτυρίες μέσα από τα έργα του.

Την εποχή του Ηρόδοτου ήταν συμβατικό οι συγγραφείς να «δημοσιεύουν» τα έργα τους απαγγέλλοντάς τα σε λαϊκά φεστιβάλ. Σύμφωνα με τον Λουκιανό, ο Ηρόδοτος μετέφερε το τελειωμένο του έργο στους Ολυμπιακούς Αγώνες και διάβασε ολόκληρες τις «Ιστορίες» στους συγκεντρωμένους θεατές σε μία συνεδρίαση, λαμβάνοντας ενθουσιώδες χειροκρότημα στο τέλος της.

Σύμφωνα με μια πολύ διαφορετική αφήγηση ενός αρχαίου γραμματικού, ο Ηρόδοτος αρνήθηκε να αρχίσει να διαβάζει το έργο του στο πανηγύρι της Ολυμπίας μέχρι που κάποια σύννεφα του πρόσφεραν λίγη σκιά – τότε η συνέλευση είχε διαλυθεί. Εξ ου και η παροιμιώδης έκφραση «Ο Ηρόδοτος και η σκιά του» για να περιγράψει κάποιον που χάνει μια ευκαιρία λόγω καθυστέρησης.

Η απαγγελία του Ηρόδοτου στην Ολυμπία ήταν ένα αγαπημένο θέμα μεταξύ των αρχαίων συγγραφέων. Και υπάρχει μια άλλη ενδιαφέρουσα παραλλαγή της ιστορίας, στην οποία ο νεαρός τότε Θουκυδίδης έτυχε να βρίσκεται στη συνέλευση με τον πατέρα του και ξέσπασε σε κλάματα κατά τη διάρκεια της απαγγελίας. Ο Ηρόδοτος παρατήρησε προφητικά στον πατέρα του αγοριού: «Η ψυχή του γιου σου λαχταρά τη γνώση».

Ο Ηρόδοτος ανακοίνωσε τον σκοπό και το εύρος του έργου του στην αρχή των «Ιστοριών» του: «Εδώ παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποίησε ο Ηρόδοτος της Αλικαρνασσού. Σκοπός είναι να αποτραπεί η διαγραφή των ιχνών των ανθρώπινων γεγονότων από τον χρόνο και να διατηρηθεί η φήμη των

σημαντικών και αξιοσημείωτων επιτευγμάτων που παράγουν τόσο οι Έλληνες όσο και οι μη Έλληνες. Μεταξύ των θεμάτων που καλύπτονται είναι, ειδικότερα, η αιτία των εχθροπραξιών μεταξύ Ελλήνων και μη Ελλήνων».

Οι Αλεξανδρινοί φιλόλογοι ονόμασαν το έργο του «Ηροδότου Μούσαι», το χώρισαν σε εννέα βιβλία και έδωσαν σε καθένα το όνομα μιας μούσας. Θέμα και κύριος άξονας του έργου του είναι οι πόλεμοι Ελλήνων και Περσών που αρχίζουν το 494 π.Χ. με την κατάπιξη της Ιωνικής Επανάστασης και τελειώνουν το 479 π.Χ. με την κατάληψη του περσικού φρουρίου

της Σηστού, στη Θρακική χερσόνησο του Ελλήσποντου, από τους Έλληνες.

Ο Ηρόδοτος δίνει πολλές πληροφορίες για τις κλιματολογικές συνθήκες και τις μορφές διοίκησης των λαών που συναντά. Γοητεύεται ιδιαίτερα από το κλίμα και τον πολιτισμό των Αιγυπτίων, τους οποίους κατατάσσει σε επίπεδο ανώτερο των Ελλήνων. Αντίθετα, θεωρεί τον Περσικό και τον Βαβυλωνιακό πολιτισμό υποδεέστερους, αλλά ενδιαφέροντες, άλλωστε θα χρησιμοποιήσει τους καταλόγους των βασιλέων της Βαβυλώνας σαν χρονολογικό σύστημα στην ιστορία του.

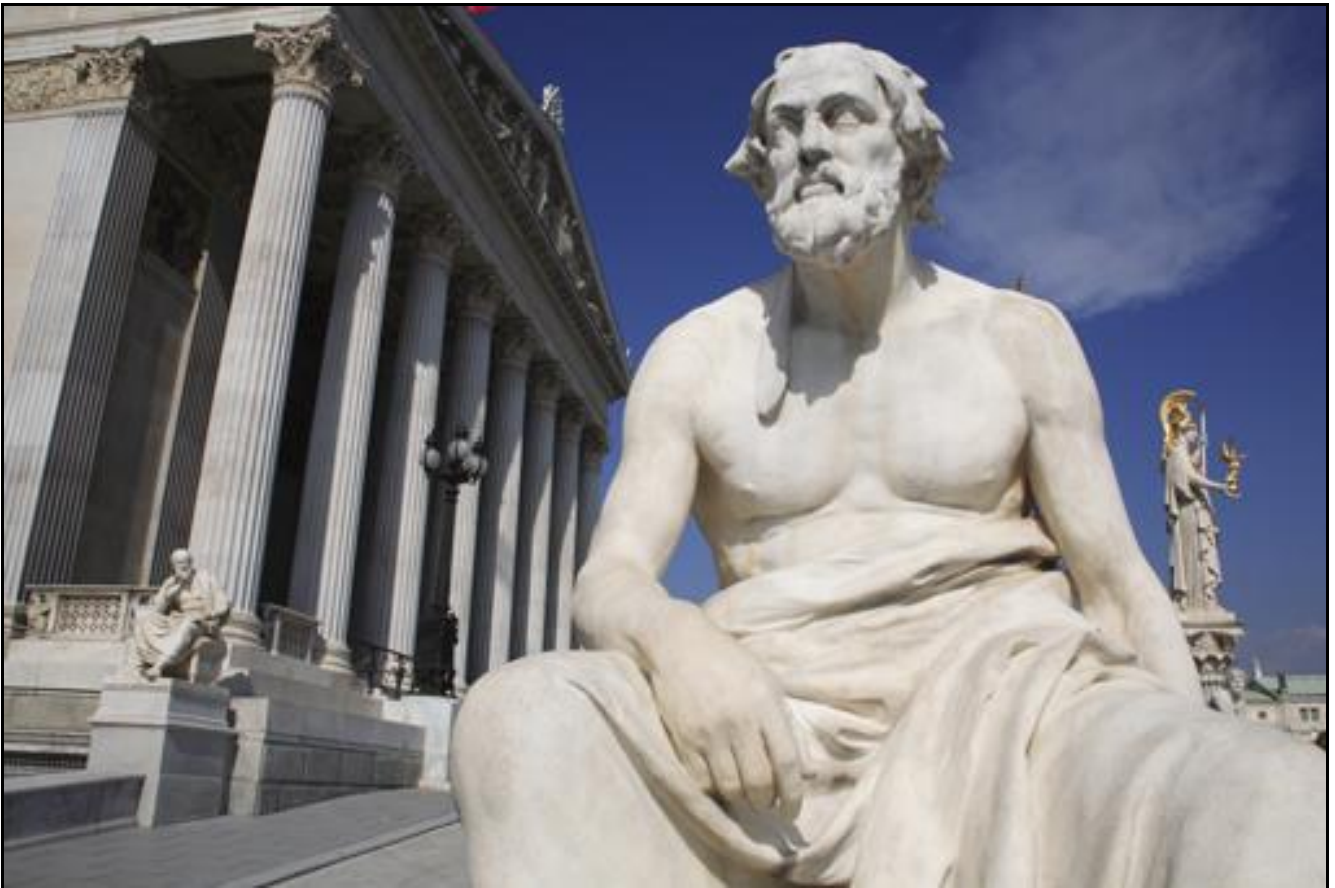
Ο Ηρόδοτος είναι ο πρώτος που διαχωρίζει την Ευρώπη από την Ασία. Στη φωτογραφία ανακατασκευασμένος χάρτης του κόσμου βασισμένος στα γραπτά του Ηρόδοτου.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ

Ο Θουκυδίδης (460 – 400 π.Χ.) ήταν αρχαίος Έλληνας ιστορικός, γνωστός για τη συγγραφή της Ιστορίας του Πελοποννησιακού Πολέμου. Ήταν επίσης και στρατιωτικός (στρατηγός).

Η «Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου» είναι ένα κλασικό ιστορικό έργο, πρώτο στο είδος του, το οποίο αφηγείται με τεκμηριωμένο τρόπο τα γεγονότα του Πελοποννησιακού Πολέμου (431 – 404 π.Χ.), μεταξύ της Αθήνας και της Σπάρτης. Ο Θουκυδίδης έζησε ως το τέλος του πολέμου, αλλά δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει τη συγγραφή του έργου. Συγκεκριμένα πρόλαβε να γράψει γεγονότα ως το 411 π.Χ.

Ονομάστηκε επίσης πατέρας της σχολής του πολιτικού ρεαλισμού, η οποία αντιμετωπίζει την πολιτική συμπεριφορά των ατόμων και τα επακόλουθα αποτελέσματα των σχέσεων μεταξύ των κρατών ως τελικά δομημένες πάνω στον φόβο και το προσωπικό συμφέρον.

Ο Θουκυδίδης ανέπτυξε μια κατανόηση της ανθρώπινης φύσης για να εξηγήσει τη συμπεριφορά σε κρίσεις όπως οι λοιμοί, οι σφαγές και οι πόλεμοι.

Οι πληροφορίες που σώζονται για τη ζωή και τη δράση του είναι πενιχρές και προέρχονται είτε από αναφορές του ίδιου του συγγραφέα μέσα στο έργο του είτε από άλλες μεταγενέστερες πηγές. Ο Θουκυδίδης αυτοπροσδιορίζεται ως Αθηναίος. Γεννήθηκε στον σημερινό Άλιμο και είχε συγγενικούς δεσμούς με τον Αθηναίο πολιτικό και στρατηγό Μιλτιάδη και τον γιο του Κίμωνα.

Ο Θουκυδίδης ήταν περίπου 25-30 ετών στην αρχή του Πελοποννησιακού Πολέμου (431 π.Χ.). Αρρώστησε και ο ίδιος κατά τον λοιμό που έπληξε την Αθήνα μεταξύ 430 και 427 π.Χ. εξοντώνοντας το ένα τέταρτο του πληθυσμού της, μεταξύ αυτών και τον Περικλή.

Ο Θουκυδίδης πίστευε ότι ο Πελοποννησιακός Πόλεμος αντιπροσώπευε ένα γεγονός απaráμιλλης σημασίας. Ως εκ τούτου, άρχισε να γράφει την Ιστορία με την έναρξη του πολέμου το 431 π.Χ. Η Ιστορία του Θουκυδίδη σταματά κοντά στο τέλος του εικοστού πρώτου έτους του πολέμου (411 π.Χ.), στον απόηχο της ήττας των Αθηναίων στις Συρακούσες, και έτσι δεν αναλύει τα τελευταία επτά χρόνια της σύγκρουσης.

Ο Θουκυδίδης θεωρείται γενικά ως ένας από τους πρώτους αληθινούς ιστορικούς. Όπως και ο προγενέστερός του Ηρόδοτος, ο Θουκυδίδης αποδίδει μεγάλη αξία στις μαρτυρίες των αυτοπτών μαρτύρων και γράφει για γεγονότα στα οποία πιθανώς συμμετείχε. Συμβουλευτήκε επίσης επιμελώς γραπτά έγγραφα και πήρε συνεντεύξεις από τους συμμετέχοντες για τα γεγονότα που κατέγραψε.

Σε αντίθεση με τον Ηρόδοτο, του οποίου οι ιστορίες συχνά διδάσκουν ότι η ύβρις προκαλεί την οργή των θεοτήτων, ο Θουκυδίδης δεν αναγνωρίζει τη θεϊκή παρέμβαση στις ανθρώπινες υποθέσεις.

Η έρευνα του Θουκυδίδη πάνω στα βαθύτερα αίτια του πολέμου παρουσιάζεται στο απόσπασμα ο «Μηλίων Διάλογος», που αναφέρεται στη σφαγή των κατοίκων της Μήλου από τους Αθηναίους. Πρόκειται για ένα ασυνήθιστο απόσπασμα, καθώς είναι γραμμένο σε μορφή που θυμίζει θεατρικό έργο. Σε αυτό αναδεικνύεται ο ιμπεριαλιστικός κυνισμός των Αθηναίων, οι οποίοι αρνούνται το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης ή της ουδετερότητας στους Μηλίους. Ως πραγμα-

τική αιτία του πολέμου παρουσιάζεται η άρνηση των Αθηναίων να χρησιμοποιήσουν τη λογική στις σχέσεις τους με τους άλλους ανθρώπους και η επιμονή τους να επεκτείνουν συνεχώς την ηγεμονία τους βασιζόμενοι στη στρατιωτική και οικονομική δύναμή τους, πράγμα το οποίο οι Πελοποννήσιοι φυσικά δεν μπορούσαν να ανεχθούν.

Ο Θουκυδίδης δεν εξετάζει την τέχνη, τη λογοτεχνία ή την κοινωνία της εποχής εκείνης, αλλά αυστηρά ό,τι θεωρούσε ότι σχετιζόταν με τον πόλεμο, και αυτό γιατί περιέγραφε ένα συγκεκριμένο γεγονός και όχι μια ιστορική περίοδο. Επίσης άξιο προσοχής αποτελεί το ότι είχε συναίσθηση της σπουδαιότητας που θα είχε το έργο του για τις μελλοντικές γενιές, όπως φαίνεται στο παρακάτω απόσπασμα:

«Ο αποκλεισμός του μυθώδους από την ιστορία μου ίσως την καταστήσει λιγότερο τερπνή ως ακρόαμα, θα μου αρκεί όμως αν το έργο μου το κρίνουν ωφέλιμο όσοι θελήσουν να έχουν ακριβή αντίληψη των γεγονότων. Και όσων έχουν ήδη συμβεί και εκείνων τα οποία κατά την ανθρώπινη φύση μέλλουν να συμβούν περίπου όμοια. Διότι την ιστορία μου την έγραψα ως θησαυρόν παντοτεινόν και όχι ως έργο προορισμένο να υποβληθεί σε διαγωνισμό και να αναγνωσθεί εις επήκοον των πολλών, για να λησμονηθεί μετά από λίγο».

ΞΕΝΟΦΩΝ

Ο Ξενοφών (430 – 355 π.Χ.) ήταν Αθηναίος ιστορικός συγγραφέας και σωκρατικός φιλόσοφος. Ανήκε κοινωνικά στην τάξη των ιππέων και έδρασε πολιτικά ως ολιγαρχικός. Μετά το 410 π.Χ. γνωρίστηκε με τον Σωκράτη και μπήκε στον κύκλο των μαθητών του. Έζησε τις περιπέτειες της Αθήνας στα παραγμένα χρόνια του Πελοποννησιακού πολέμου ως την ήττα του 404 π.Χ., την άνοδο των τριάκοντα τυράννων στην εξουσία και την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 403 π.Χ.

Ο Διογένης ο Λαέρτιος μας εξιστορεί ότι κάποτε, όταν ήταν ακόμη νέος, ο Ξενοφών συνάντησε σε έναν στενό δρόμο τον Σωκράτη, ο οποίος, με τη ράβδο του, τον εμπόδισε να προχωρήσει και τον ρώτησε μεταξύ άλλων: «Πού οι άνθρωποι γίνονται καλοί και αγαθοί;». Ο Ξενοφών βρέθηκε σε αμηχανία και ο Σωκράτης του απάντησε «Ακολούθησε και μάθε!». Από τότε ο Ξενοφών έγινε μαθητής του Σωκράτη και τον θεωρούσε πρότυπο.

Ο Ξενοφών ανδρώθηκε συναναστρεφόμενος ευγενείς νέους της Αθήνας που είχαν ως κύρια ασχολία τον αθλητισμό και παρέμεινε σε όλη τη ζωή του λάτρης της πάλης και των ελευθέρων αγώνων – από δε τα έργα του διαφαίνεται ότι υπήρξε άριστος ιππέας. Επίσης, μέσα από τα έργα του φαίνεται και η μεγάλη αγάπη του για τα άλογα.

Ιδιαίτερη σημασία είχε ο φιλολακωνισμός του. Αγαπούσε τον τρόπο ζωής των Σπαρτιατών και συνδέθηκε με τον βασιλιά της Σπάρτης Αγησίλαο, στο πλευρό του οποίου πολέμησε το 394 π.Χ. στην μάχη της Κορωνείας εναντίον του αντισπαρτιατικού συνασπισμού, μέλος του οποίου ήταν και η ίδια η πατρίδα του, η Αθήνα. Όπως ήταν φυσικό, για την πράξη του αυτή τιμωρήθηκε με εξορία από την Αθήνα.

Το 401 π.Χ. ο Ξενοφών καλείται να συμμετάσχει στην εκστρατεία του Κύρου, διεκδικητή του Περσικού θρόνου, εναντίον του αδελφού του Αρταξέρξη Β΄. Ο ενθουσιασμός του Ξενοφώντα για την πρόσκληση φαίνεται από το γεγονός ότι σε προτροπή του Σωκράτη να πάρει χρησμό από το Μαντείο των Δελφών καταφέρνει να αποσπάσει θετική απάντηση κάνοντας πλάγια ερώτηση που ήταν η εξής: «Σε ποιον Θεό θα πρέπει να κάνω θυσία ώστε να πετύχει το ταξίδι μου και να επιστρέψω σώος;». Και βέβαια η σοφία του Μαντείου, που αντιλήφθηκε τον σκοπό της ερώτησης, του απάντησε να θυσιάσει σε μια σειρά από θεούς «για καλό και για κακό».

Μετά τον θάνατο του Κύρου σε μάχη, ανέλαβε στη θέση του ο Τισσαφέρνης. Αυτός εξόντωσε δόλια τους Έλληνες στρατηγούς και έδωξε τους Έλληνες οπλίτες. Ο Ξενοφών αφού επιλέχθηκε από τους «μυρίους» (=10.000) Έλληνες μισθοφόρους, οδήγησε αυτούς επιτυχώς, αντιμετωπίζοντας πολλούς κινδύνους, από τα υψώματα της Αρμενίας προς την Τραπεζούντα στις ακτές του Εύξεινου Πόντου και μετά διά θαλάσσης προς τα δυτικά πίσω στην Ελλάδα. Η καταγραφή της εκστρατείας και του ταξιδιού της επιστροφής από τον Ξενοφώντα ονομάστηκε «Κύρου Ανάβασις».

Η διάσημη φράση «Θάλαττα, θάλαττα!» που αναφέρεται στο βιβλίο «Κύρου Ανάβασις» ήταν μια πολύ δυνατή κραυγή χαράς που έβγαλαν οι Έλληνες όταν μετά από πολλές περιπέτειες αντίκρυσαν τον Εύξεινο Πόντο (τη Μαύρη θάλασσα).

Ο Ξενοφών ανέπτυξε πλούσια και πολυμερή δραστηριότητα. Στον τομέα της ιστοριογραφίας με τα «Ελληνικά» του, που διαιρούνται σε 7 βιβλία, συνεχίζει συνειδητά το έργο του Θουκυδίδη και καλύπτει την περίοδο από το 411 π.Χ. ως το 361 π.Χ.

Γενικότερη σημασία για την πολιτική φιλοσοφία έχει η «Κύρου παιδεία», σε 8 βιβλία, όπου, στο πνεύμα της σοφιστικής και της σωκρατικής ιδεολογίας και με πρότυπο την λίγο ιστορική και πολύ μυθιστορηματική προσωπογραφία του ιδρυτή της περσικής αυτοκρατορίας Κύρου, συνθέτει την προσφιλή του εικόνα του ιδανικού μονάρχη.

